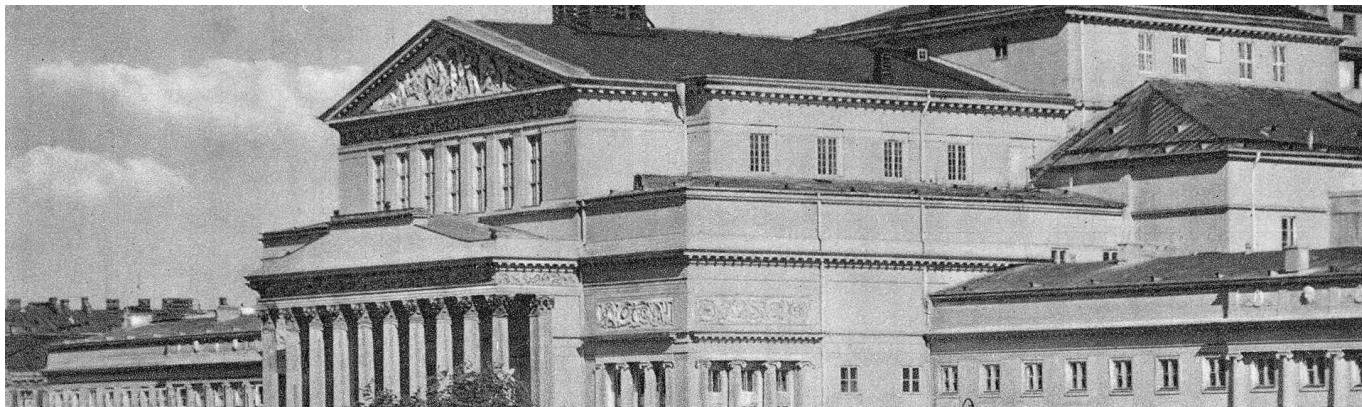

Funkcje dydaktyczne teatru oświeceniowego – konteksty historyczne

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Linia chronologiczna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Julian Ursyn Niemcewicz, *Powrót pośła*, Warszawa 1983.
- Źródło: Jan Kott, *O nową syntezę polskiego Oświecenia*, „Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1950, nr 41/3–4, s. 627.
- Źródło: Jan Kott, *Główne problemy teatru w dobie oświecenia*, [w:] tegoż, *Teatr Narodowy 1765–1794*, s. 15.
- Źródło: *Z rozmyślań o Bergsonie*, [w:] *Szkice literackie*, oprac. Jacek Trznadel, Warszawa 1959, s. 31.
- Źródło: Bolesław Leśmian, *Dziewczyna*, [w:] *Poezje zebrane*, t. 2, oprac. Jacek Trznadel, Warszawa 2017, s. 43–47.
- Źródło: Bolesław Leśmian, *****, [w:] *Łąka*, 1920.
- Źródło: Bolesław Leśmian, *W malinowym chruśniaku...*

Funkcje dydaktyczne teatru oświeceniowego – konteksty historyczne

Teatr Wielki w Warszawie, przed 1939
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czy teatr może być politycznie zaangażowany? Co mówi na ten temat historia polskiej sceny narodowej? W jakiej sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej kraju doszło do jej powstania? Jakie pełniła funkcje i jakie było jej znaczenie dla kształtowania się tożsamości obywatela Rzeczypospolitej doby oświecenia?

Założony przez Stanisława Augusta Poniatowskiego Teatr Narodowy był pierwszą publiczną sceną polską i najpotężniejszym medium tamtych czasów.

Twoje cele

- Poznasz historię Teatru Narodowego.
- Przeanalizujesz kontekst historyczny i społeczny powstania publicznej sceny narodowej.
- Scharakteryzujesz repertuar Teatru Narodowego.
- Wyjaśnisz, na czym polegała funkcja dydaktyczna teatru w czasach oświecenia i jak wiązała się z polską polityką.

Kontekst społeczno-historyczny powstania Teatru Narodowego

Rządy króla Stanisława Augusta Poniatowskiego to czas dramatycznych wydarzeń historycznych i burzliwych politycznych dyskusji. Ostatni władca Rzeczypospolitej Obojga Narodów wstąpił na tron dzięki poparciu Imperium Rosyjskiego. Obwiniany za doprowadzenie do rozbiorów Polski, zasłynął równocześnie jako twórca reform ustrojowych i mecenas sztuki. Podczas ponad trzydziestu lat jego panowania doszło do powołania i stłumienia konfederacji barskiej, obradował Sejm Czteroletni, uchwalono Konstytucję 3 maja, nastąpiła interwencja rosyjska popierająca konfederację targowicką. Insurekcja kościuszkowska była ostatnią próbą ratowania niepodległości, a jej klęska momentem ostatecznego upadku państwa.

Jednak lata stanisławowskie to także synonim rozkwitu polskiego oświecenia, czas przewrotu umysłowego i odrodzenia polskiego języka. W tym trudnym okresie powstały również instytucje, dzięki którym kultura polska przetrwała lata niewoli.

Powstanie polskiej sceny narodowej było ściśle powiązane z polityką Stanisława Augusta Poniatowskiego. Rozwój kultury i edukacji stanowił punkt wyjścia dla planu reform zmierzających do odnowy narodu. Rzeczpospolita potrzebowała światłych obywateli i nowych, wykształconych elit. Teatr miał z założenia być czymś więcej niż rozrywką – miał stać się sposobem walki z [sarmatyzmem](#), jako głównym powodem zacofania kraju, słabości gospodarki i rozkładu organizacji państwowej.

W czasach oświecenia w Polsce warstwą dominującą wciąż była szlachta, a nie mieszczaństwo, jak we Francji. Prestiż Rzeczypospolitej upadał i pogłębiało się opóźnienie w stosunku do innych krajów Europy. Polskie oświecenie było spóźnione i stan teatru wyraźnie to odzwierciedlał. Wraz z powstaniem Teatru Narodowego dotarły do nas spolszczone wersje sztuk Moliера, które we Francji miały premierę sto lat wcześniej. Nadrabianie zaległości kulturalnych w czasach stanisławowskich następowało jednak szybko, była to ważna część programu reform społeczno-gospodarczych.

Marcello Bacciarelli, *Portret Stanisława Augusta z klepsydrą*, 1793

Źródło: Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

W 1773 roku na wniosek króla sejm powołał Komisję Edukacji Narodowej, która była pierwszym ministerstwem oświaty w Europie. Hasło: „Stworzyć naród przez wychowanie publiczne” konkretnie określało cel komisji. Pod jej kierownictwem rozpoczęto reformę polskiego szkolnictwa, pozostającego do tej pory w rękach zakonów, głównie jezuitów i pijarów. Podstawą nowego programu stały się dokonania założonego przez pijarów w 1740 Collegium Nobilium.

W 1775 powstało Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych, którego zadaniem było ułożenie zbioru ustaw dla szkół narodowych i dla całego stanu akademickiego oraz opracowanie nowego zestawu podręczników szkolnych. Język polski stał się nowym przedmiotem nauczania, a wzorem polszczyzny były pisma autorów odrodzenia. Po raz pierwszy do nauki w szkołach dopuszczono dziewczęta. Powołano również „szkoły ludowe” dostępne dla niższych stanów. Reforma edukacji i rozwój teatru składały się na mechanizm kulturalnego ożywienia kraju.

Historia Teatru Narodowego

Stanisław August objął tron w 1764 roku. Stworzenie teatru publicznego było jego osobistym projektem, a pomagał mu w tym książę Adam Czartoryski. Podjęto pracę nad zbudowaniem pierwszego w Polsce zawodowego zespołu aktorskiego. Znaleźli się w nim aktorzy francuscy, włoscy i polscy, a także tancerze baletowi. Rok później król ogłosił konkurs literacki, przeznaczając 200 dukatów nagrody dla autora komedii, która mogłaby zostać wystawiona na warszawskiej scenie i uroczystie rozpocząć jej działalność.

19 XI 1765 roku zagrano komedię Józefa Bielawskiego pt. *Natęrci*, wykorzystującą schemat komedii Moliera *Les Fâcheux*. Przekładu sztuki oryginalnej dokonał Franciszek Bohomolec. Bielawski posłużył się tym tłumaczeniem, stworzył jednak własne dialogi i typy postaci, charakterystyczne dla polskiej obyczajowości. Otwarcie teatru odbyło się w dzień imienin Izabeli – imię to nosiły trzy damy należące do rodziny królewskiej: Branicka, Lubomirska i Czartoryska. Sztukę wystawiono w Operalni – gmachu wzniesionym jeszcze z polecenia Augusta III, w południowo-zachodnim narożniku Ogrodu Saskiego.

Wcześniejsza działalność teatrów w Polsce nie miała charakteru publicznego. Istniała scena królewska Władysława IV, teatry szkolne jezuitów i pijarów. Przedstawienia odbywały się w rezydencjach magnatów: u Radziwiłłów w Nieświeżu, u Czartoryskiej w Puławach, u Lubomirskich w Łańcucie. Grywały tam trupy zagraniczne, a polski repertuar był rzadkością, choć niektórzy arystokracji próbowali swoich sił na tym polu.

Na nowej scenie królewskiej nadal brakowało polskiego repertuaru. Biletowane przedstawienia budziły opór publiczności. Teatr nie zdobywał popularności i istniało zagrożenie, że upadnie.

Sytuację zmieniło otwarcie nowego budynku Teatru Narodowego na placu Krasińskich w roku 1778. Teatr przestał być instytucją dworską i stał się sceną prawdziwie publiczną. W zespole było około 20 aktorów, grali głównie Polacy, ale także Francuzi. Przedstawiciele dworu i arystokracji zasiadali w lożach, niższe stany zajmowały galerię i parter.

Zygmunt Vogel, *Teatr Narodowy na Placu Krasińskich w Warszawie*, ok. 1791

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Teatr jako model kultury – repertuar sceny narodowej

W czasach stanisławowskich teatr traktowany dotąd jako rozrywka dworska i element planu wychowania młodzieży szkolnej, stał się ogólnie dostępny i zyskał siłę oddziaływania społecznego. Mógł więc stać się istotnym elementem polityki. W repertuarze wiodła prym komedia. Zgadzało się to z hasłem klasycystycznej literatury „ucząc, bawić”. Wystawiano głównie przeróbki sztuk Moliera, autorstwa Franciszka Bohomolca.

Dlaczego właśnie komedia była najlepszym narzędziem edukacji narodowej społeczeństwa?

W kolegiach prowadzonych przez pijarów faworyzowano klasyczne tragedie, grywano Corneille’a i Woltera. Stanisław Konarski, którego należy uznać za twórcę modelu kultury oświecenia przypisywał tragedii znaczenie największe – według niego to właśnie była literatura, która pomaga wychowywać. Konarski był pierwszym z reformatorów, którzy odkryli, że retoryka stanowi nośnik ideologii. Uważał też, że charakterystyczna dla tragedii dyscyplina językowa stanowi narzędzie walki z anarchią i *liberum veto*. Na scenie narodowej tragedia pojawiła się jednak tylko raz – w 1792 roku wystawiono sztukę Woltera *Meropa*. Wybór repertuaru sceny narodowej dokonany został przez jezuitów i znawcę komedii Moliera – Bohomolca. Jezuici doskonale rozumieli sposób oddziaływania teatru

i jego funkcję pedagogiczną. Zdawali sobie sprawę, że tragedia jest sztuka arystokratyczną i chociaż może być pomocna w kształceniu społecznych elit i przyszłych przywódców, to dotarcie do ogółu społeczeństwa umożliwiała łatwiejsza w odbiorze i dostosowana do polskich realiów komedia. Bohomolec szukał wzorów, które łączyły dydaktyzm z zabawą i które można by dopasować do polskiej obyczajowości. Wybrał Moliера. Jedną z pierwszych sztuk, które poddał przeróbce były *Pocieszne wykwintnisie*. Kierując się stosowaną przez jezuitów zasadą unikania postaci kobiet na scenie, przerobił sztukę na *Modnych kawalerów*.

Teoretykiem rozwijającego się teatru był książę Adam Czartoryski. Widział jego rolę jako „szkoły świata”. Pisał komedie dydaktyczne, opatrując je obszernymi wstępami, w których wykładał reguły kompozycji utworów dramatycznych. Mistrzem polskiej komedii oświeceniowej stał się Franciszek Zabłocki, wychowanek pijarów, członek stronnictwa królewskiego i sekretarz Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. Zabłocki wzbogacił repertuar teatralny, przyswoił scenie narodowej gatunek **komedii łzawej** i **dramat mieszczański**. Wyśmiewał typowe sarmackie wady: samowolę, pychę, awanturnictwo. Swoim bohaterom nadawał jednak indywidualne rysy. Najślynniejszą z jego sztuk był *Fircyk w zalotach*. Premiera odbyła się w 1781 roku.

Pierwszą polską komedię polityczną – *Powrót posła* – napisał Julian Ursyn Niemcewicz. Wystawiona w 1791, natychmiast stała się przedmiotem publicznej dyskusji. Odnoszono się do niej podczas wystąpień sejmowych, a nawet w oficjalnych komunikatach kancelarii królewskiej. Sztuka powstała w reakcji na sytuację kraju, czerpała z sejmowej retoryki i ukazywała postaci reprezentatywne dla ścierających się obozów politycznych: konserwatystów i reformatorów. Niemcewicz wyraźnie krytykował *liberum veto* i wolną elekcję, opowiadając się za zwiększeniem praw mieszczan i chłopów. Dramat powstał w ciągu zaledwie kilku dni – autor spieszył się, by zdążyć z publikacją przed listopadowymi wyborami do sejmików.

Polski repertuar teatralny wzbogacił również Stanisław Trembecki, poeta, dramatopisarz, historyk, tłumacz – autor przekładu sztuki *Syn Marnotrawny* Woltera.

Tragedie, komedie i libretta oper pisał Józef Wybicki, polityk, publicysta, szambelan Stanisława Augusta Poniatowskiego, autor *Mazurka Dąbrowskiego*. Komedia *Jarmark albo szlachcic mieszczaninem* Józefa Wybickiego, wystawiona w 1791 roku, była wyrazem jego zaangażowania w walkę o prawa mieszczan.

Najważniejszą postacią teatru publicznego był jego długoletni dyrektor Wojciech Bogusławski. Podczas jego kierownictwa – od 1790 – repertuar podporządkowany był walce o ideały narodowe. W 1792 zagrano napisany prozą dramat mieszczański Bogusławskiego *Henryk VI na łowach*, który zawierał krytykę konfederacji targowickiej.

Poza popularnymi komediami politycznym i dramataми mieszczańskimi grano dramaty historyczne. Wystawiono również *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale* – pierwszą operę narodową z muzyką Jana Stefaniego i librettem Bogusławskiego. Premiera odbyła się w 1794 roku, trzy tygodnie przed wybuchem powstania kościuszkowskiego. Opera ta jest uznawana za szczytowe osiągnięcie sceny narodowej i wzór polskiej sztuki patriotycznej.

Antoine-Jean Gros, *Portret Juliana Ursyna Niemcewicza*, 1833–1834

Julian Ursyn Niemcewicz (1758–1841), dramaturg, poeta, publicysta, historyk, członek Komisji Edukacji Narodowej, działacz obozu patriotycznego, w czasie Sejmu Czteroletniego poseł inflancki, adiutant Kościuszki w powstaniu 1794 roku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Funkcja dydaktyczna i znaczenie polityczne teatru oświecenia

Teatr publiczny był szkołą oświecenia i szkołą cnót obywatelskich. Miał kształtować obyczaje i wychowywać poprzez dobre wzorce. Miał także walczyć z zacofaniem, uczyć otwartości i myślenia krytycznego – ostrze tej krytyki najczęściej wymierzone było w sarmatyzm i wady ustroju. Teatr propagował reformy polityczne i społeczne, był nośnikiem wszelkich nowych idei. Znaczenie sceny narodowej jako medium ogromnie wzrosło w czasie Sejmu Czteroletniego. Przedstawienia przyciągały coraz szerszą widownię i coraz częściej przekazywały konkretne treści polityczne. Nawet pozornie naiwne komedie Bohomolca, podnosiły kwestie społeczne o znaczeniu politycznym i piętnowały konserwatywne postawy. Silny dydaktyzm sztuk bardzo często łączył się ze schematyzmem. Akcja opierała się na konflikcie odzianych w tradycyjne kontusze sarmatów ze szlachtą postępową – noszącymi się na francuska modłę „frakiewiczami”. Taki model widoczny jest np. w komedii *Małżeństwo z kalendarza*. Już same nazwiska bohaterów niosły ze sobą krytykę sarmackiego stylu bycia i myślenia. Przykładowo, występujący w komedii Pan Staruszkiewicz to zacofany tradycjonalista, za wszelką cenę broniący szlacheckich przywilejów. Komedia ta, wystawiona w 1766 roku, dotyczyła aktualnych wówczas i kontrowersyjnych tematów, jak rola cudzoziemców w odbudowie

Polski, lokowanie obcych kapitałów, awans społeczny niższych stanów, sprawa tolerancji religijnej.

Szlachta stojąca w opozycji do programu reform nie miała przychylnego nastawienia do teatru, ponieważ stosunek do teatru był w tamtym czasie stosunkiem do polityki króla. Książę Czartoryski i Bohomolec stawali się wyrazicielami poglądów Stanisława Augusta Poniatowskiego i rzecznikami jego dążeń. Odkąd zarządzanie sceną narodową objął Bogusławski propagowanie ideałów narodowych stało się jej podstawowym zadaniem. Teatr Narodowy miał podejmować tematykę współczesną, kształtować światopogląd społeczeństwa i zgodne z wykładnią królewską rozumienie patriotyzmu. Funkcja dydaktyczna była więc ściśle powiązana z funkcją polityczną.

((Jan Kott

Główne problemy teatru w dobie oświecenia

Od pierwszych miesięcy warszawskiej sceny publicznej aż do ostatnich tygodni przed upadkiem Warszawy toczy się z niewielkimi przerwami ta sama zażarta walka o wpływy i rządy nad teatrem między królem, opozycją anty-królewską i ambasadorami rosyjskimi.

Źródło: Jan Kott, *Główne problemy teatru w dobie oświecenia*, [w:] tegoż, *Teatr Narodowy 1765–1794*, s. 15.

Słownik

dramat mieszczański

gatunek ukształtowany w XVIII w., upowszechniony w XIX, obejmujący utwory, których tematyką jest obyczajowość, postawy, charaktery i konflikty typowe dla warstwy społecznej mieszczaństwa

komedia łzawa

popularna odmiana dramatu mieszczańskiego, w której wyeksponowane zostają uczucia i psychologiczne motywacje bohaterów

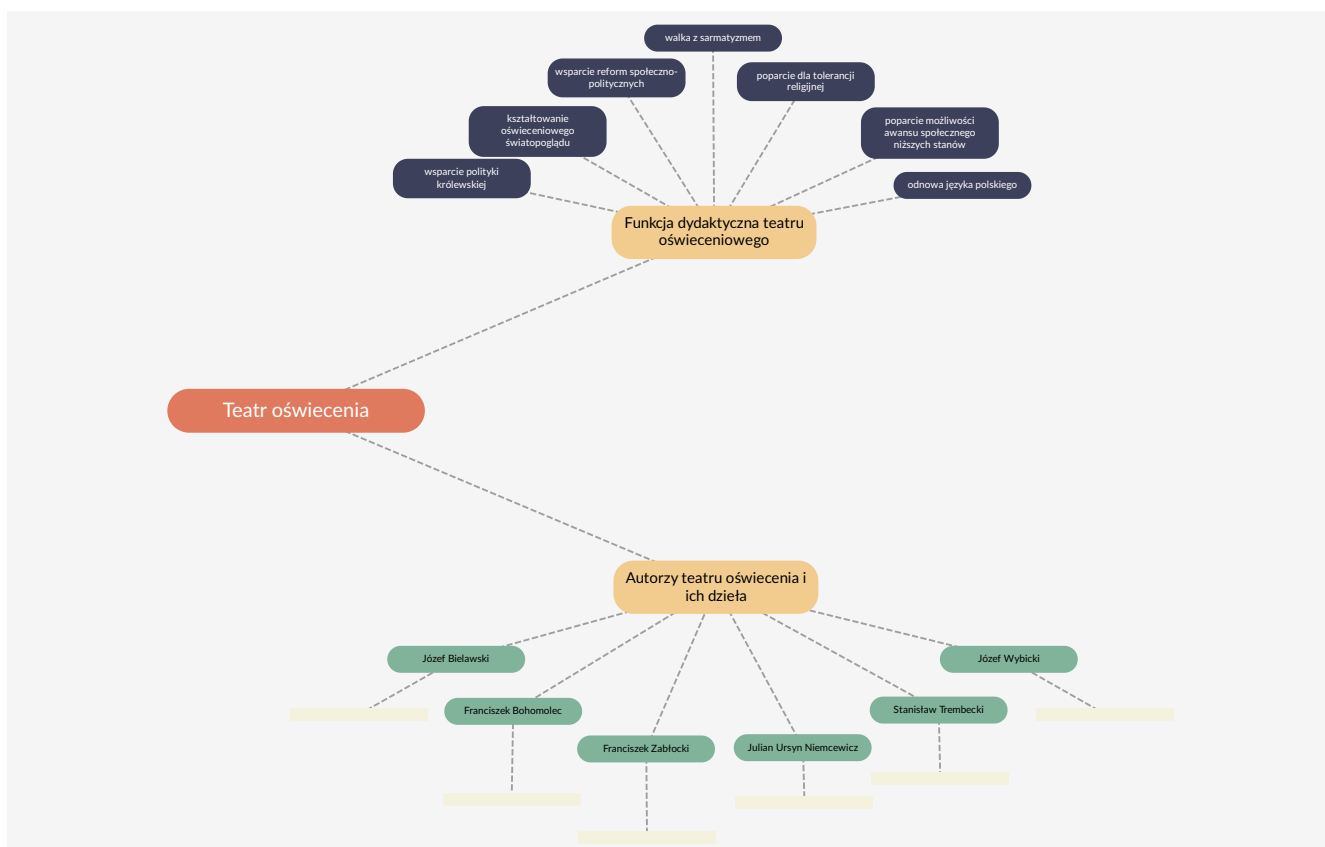
sarmatyzm

formacja kulturowa w dawnej Polsce; utrwalone przez działaczy polskiego oświecenia]pejoratywne określenie ideologii propagowanej przez polską szlachtę polską od końca XVI do drugiej połowy XVIII wieku. Ideologia ta opierała się ona na tzw. „mieie sarmackim”, czyli przekonaniu, że szlachta polska pochodzi od Sarmatów – starożytnego ludu zamieszkującego początkowo tereny między dolną Wołgą a Donem. To przekonanie było źródłem narodowej i stanowej dumy

Linia chronologiczna

Polecenie 1

Uzupełnij mapę myśli, dopisując do listy twórców teatru oświecenia tytuły ich najbardziej znanych sztuk.

Polecenie 2

Uzupełnij dane na osi czasu, które obrazują znaczące dla czasów stanisławowskich i rozwoju sceny narodowej wydarzenia historyczne.

Sprawdź się

Tekst do ćwiczeń 1 i 2

((Jan Kott

O nową syntezę polskiego Oświecenia

Walka o polski język narodowy w pierwszym okresie polskiego oświecenia ma niezmiernie szeroki zasięg. Obejmuje walkę z żargonem szlacheckim czasów saskich, z francuszczyzną, która wchodzi w użycie na dworach jaśniepańskich, z łaciną wreszcie, która powoli zostaje wyparta z naukowego piśmiennictwa. (...) Pisarze stanisławowscy w walce z żargonem szlacheckim sięgają do języka mówionego. Z niego rodzi się literacki język epoki. Świadczy o tym ogromna ilość słów technicznych, nazw ubiorów, sprzętów i wyrobów, terminów określających różnorakie zajęcia, terminów naukowych, słownictwa politycznego, przysłów i powiedzeń. Język literacki rodzi się z języka, którym mówią ludzie różnych stanów i zawodów. Jest to język nie tylko szlachty, ale kupców warszawskich i rzemieślników, język coraz liczniejszej rzeszy urzędników w różnych komisjach państwowych, język nauczycieli świeckich, uczonych i polityków.

Źródło: Jan Kott, *O nową syntezę polskiego Oświecenia*, „Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1950, nr 41/3-4, s. 627.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przeczytaj fragment tekstu Jana Kotta i zastanów się, jakie funkcje teatru oświecenia mogły zostać spełnione dzięki przemianie języka literackiego epoki. Zaznacz właściwe odpowiedzi.

- ☐ poparcie dla tolerancji religijnej
- ☐ wsparcie polityki królewskiej
- ☐ poparcie możliwości awansu społecznego niższych stanów
- ☐ odnowa języka polskiego
- ☐ walka z sarmatyzmem
- ☐ kształtowanie oświeceniowego światopoglądu
- ☐ wsparcie reform społeczno-politycznych

Ćwiczenie 2

Odwołując się do tekstu Jana Kotta, wyjaśnij związek przemian językowych z oświeceniowym programem reform społecznych.

Tekst do ćwiczeń 3–7

((Julian Ursyn Niemcewicz

Powrót posła

Akt I Scena II

(...)

Podkomorzy

Wskrzeszają mądrą wolność, skracają swywole.
Ten to nieszczęsny nierząd, to sejmów zrywanie,
Kraj zgubiło, ściągnęło obce panowanie.
Te zaborów, te srogich klęsk naszych przyczyną,
I my sami byliśmy nieszczęść naszych winą;
Gnijąc w zbytkach, lenistwie, i biesiad zwyczaju,
Myśleliśmy o sobie, a nigdy o kraju;
Klęskami ojców nowe plemię ostrożniejsze,
Wzgardziwszy zyski, było na całość baczniejsze.
Nieba zdarzyły porę, oni ją chwycili,
Ojczyznę z pod ciężkiego jarzma wydobyli,
Walcząc wszystkie przeszkody gorliwą robotą,
Idąc przykładem króla, i własną swą cnotą,
Powracają porządek, i sławę ojczyźnie.
Stokroć szczęśliwy, że choć przy późnej siwiźnie
Ujrzę, że Polska rządna i że poważana.

Starosta

Wiem, że waćpanu każda przyjemna odmiana.
W księgach się tych dzikości wszystkich nauczyłeś,
W tych księgach, nad którymi już oczy straciłeś.
Ja, co nigdy nie czytam, lub przynajmniej mało,
Wiem, że tak jest najlepiej, jak przedtem bywało.

Źródło: Julian Ursyn Niemcewicz, *Powrót pośła*, Warszawa 1983.

Ćwiczenie 3

Przeczytaj fragment sztuki *Powrót poła* i określ przyczyny upadku Rzeczypospolitej, na które wskazuje Podkomorzy.

Ćwiczenie 4

Znajdź w podanym fragmencie cytaty wychwalający dokonania oświeceniowych reformatorów. Podaj go.

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, czy na podstawie podanego fragmentu sztuki można stwierdzić, że pełniła ona funkcję dydaktyczną.

Ćwiczenie 7

Uzupełnij poniższy tekst:

Powrót poła ukazuje dwa obozy polityczne: konserwatystów i . Celem Niemcewicz było konserwatystów jako tych, którzy ponoszą winę za upadek . Dramatopisarz przejaskrawił postać , by ukazać wady : próżność, skostniałe , ignorancja, egoizm, lenistwo, wygodnictwo, krótkowzroczność.

Reformatorzy ukazani w sztuce, stawiają dobro ponad własne sprawy. Myślą perspektywicznie, doceniają rolę w wychowaniu obywateli, krytykują i nieograniczone szlacheckie.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, dlaczego właśnie ta komedia najlepiej spełniała funkcję dydaktyczną w teatrze oświecenia.

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Oparek

Przedmiot: Język polski

Temat: Funkcje dydaktyczne teatru oświeceniowego – konteksty historyczne

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

3. korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pozna historię Teatru Narodowego;
- przeanalizuje kontekst historyczny i społeczny powstania publicznej sceny narodowej;
- scharakteryzuje repertuar Teatru Narodowego;
- wyjaśni, na czym polegała funkcja dydaktyczna teatru w czasach oświecenia i jak wiązała się z polską polityką.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed zajęciami:

1. Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat: Znaczenie kontekstu historycznego dla rozwoju publicystyki w polskim oświeceniu i naprowadza uczniów na powiązanie publicystyki z funkcją dydaktyczną teatru oświeceniowego – nauczyciel może postawić pytanie:
Czy teatr bywa publicystyką?
2. Nauczyciel podkreśla znaczenie sceny narodowej jako potężnego medium epoki oświecenia.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał i wprowadza ich w temat lekcji, nawiązując do wcześniejszej rozmowy.
2. Nauczyciel wraz z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.
3. Nauczyciel może sprawdzić i uzupełnić wiedzę uczniów dotyczącą sytuacji Polski i najważniejszych wydarzeń historycznych czasów stanisławowskich.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”.
2. Nauczyciel prosi uczniów o zapisanie na tablicy haseł i idei oświecenia, istotnych dla określenia misji Teatru Narodowego.
3. Uczniowie zapoznają się z mapą myśli i wykonują polecenie 1. Wybrana osoba prezentuje odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.
4. Uczniowie uzupełniają oś czasu obrazującą znaczące dla czasów stanisławowskich i rozwoju sceny narodowej wydarzenia historyczne. Wybrana osoba prezentuje odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.
5. Nauczyciel może zaproponować uczniom dyskusję na temat: Oświeceniowa komedia polityczna – dydaktyzm czy propaganda?
6. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się”, zapoznają się z tekstem 1 i wykonują ćwiczenia 1 i 2. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.
7. Uczniowie zapoznają się z tekstem 2 i wykonują ćwiczenia 3-8. Wybrane osoby prezentują odpowiedzi, a nauczyciel ocenia i komentuje.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi chętnego ucznia o krótkie zreferowanie historii Teatru Narodowego w kontekście historycznym.
2. Prowadzący zajęcia prosi wybranego ucznia o scharakteryzowanie repertuaru Teatru Narodowego.
3. Nauczyciel prosi wybranego ucznia o podsumowanie – wyjaśnienie, na czym polegała funkcja dydaktyczna teatru w czasach oświecenia i jak wiązała się z polityką Stanisława Augusta Poniatowskiego.
4. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.

Praca domowa:

Napisz wypracowanie na temat: Funkcja dydaktyczna teatru współczesnego.

lub:

Napisz wypracowanie na temat: Teatr oświecenia jako „szkoła świata”.

Materiały pomocnicze:

- Jan Kott, *Główne problemy teatru w dobie oświecenia*, [w:] tegoż, *Teatr Narodowy 1765–1794*.
- Jan Kott, *O nową syntezę polskiego Oświecenia*, „Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1950, nr 41/3–4.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Linia chronologiczna”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.